

Doğu Anadolu Bölgesinde Kış Turizmi Potansiyelleri ve Yapıları: Erzurum Palandöken ve Van Abalı Örnekleri¹

Potentials and Buildings of Winter Tourism in the Eastern Anatolia Region: The Cases of Erzurum Palandöken and Van Abalı

Burak SUBAŞI^a ve Güler ÖZYILDIRAN^b

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans Programı, Van, Türkiye. ORCID: 0009-0003-1547-4428

^b Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Van, Türkiye. ORCID: 0000-0002-5656-9306

Özet

Doğu Anadolu Bölgesi, yüksek karlı dağları ve doğal güzellikleri ile kış turizmi için önemli potansiyeller barındırmaktadır. Bu çalışmada, bölgenin en büyük kentlerinden ikisi olan Erzurum ve Van'ın kış turizmi potansiyelleri ve yapılarının mimarlık bakış açısı ile incelenmesi hedeflenmiştir.

Bölgenin en eski ve en gelişmiş kış turizm tesisleri Erzurum'un Palandöken Dağında, Palandöken Kayak Merkezinde bulunmaktadır. 2011 ve 2017 yıllarında düzenlenen uluslararası kış olimpiyatları ile uluslararası tanınırlığı artmıştır. Van'da 2011 yılında Artos Dağına inşa edilen Abalı Kayak Merkezi ile kış turizmi ivme kazanmıştır. Erzurum'dakine kıyasla yeni gelişmekte olan bir merkez olmasına karşılık, Van Gölü manzarasına sahip olması, kar örtülü ama büyük ölçüde güneşli bir kış geçirmesi, ulaşımın kolay olması ile gelişme potansiyelleri yüksek bir alandır.

Çalışmada ilk olarak, Türkiye'deki kış turizminin genel durumu, en önemli kış turizm merkezleri ve planlama ve gelişim süreçleri literatürden araştırılıp analiz edilmiştir. Çalışmada birinci yazar, Erzurum Palandöken örneğini, 2017 Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali ziyareti ve 2022 yılında kayak deneyimi, Van Abalı örneğini ise 2017'den 2025 yılına kadar kayak deneyimleri sırasında yerinde gözlemlemiştir. Çalışma, bu yerinde gözlem deneyimleri ile haritaların, ilgili kurumların ve tesislerin tanıtım bilgilerinin incelenmesi ve analizine dayanmaktadır. Erzurum ve Van örneklerindeki kış turizmi alanları, kent merkezlerine göre konumları, yerleşkelerinin genel düzenleri, ulaşım, pistler, açık ve kapalı tesisler, oteller ve diğer sosyal alanlar, mimar bakış açısı ile ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kış Turizmi, Turizm Yapıları, Kayak Merkezleri, Dağ Otelleri, Doğu Anadolu Bölgesi

Abstract

The Eastern Anatolia Region has significant potentials for winter tourism with its high and snowy mountains and natural beauties. In this study, it is aimed to examine the winter tourism potentials and structures of Erzurum and Van, two of the largest cities of the region, from an architectural point of view.

The oldest and most developed winter tourism facility of the region is Palandöken Ski Center in Palandöken Mountain in Erzurum. In 2011, the "Erzurum Palandöken Winter Sports and Tourism Master Plan" was prepared. Moreover, the international recognition of Erzurum Palandöken Ski Center increased with the international winter olympics held in 2011 and 2017. In Van, winter tourism has gained momentum with construction of the Abalı Ski Center on Artos Mountain in 2011. Although it is a newly developing center compared to Erzurum, it is an area with high development potential, as it has easy transportation, a view of Lake Van, has a snow-covered but largely sunny and mild winter.

In the first stage of the study, the general situation of winter tourism in Turkey, the most important winter tourism centers and their planning and development processes were reviewed and analyzed from the literature. The first author observed the case of Erzurum Palandöken during his visit to the 2017 European Youth Olympic Winter Festival, his skiing experience in 2022, and the case of Van Abalı during his skiing experiences from 2017 to 2025. The study is based on site observations and the examination and analysis of maps, promotional information of relevant institutions and facilities. In both cases, the winter tourism areas are analyzed in architectural point of view according to their location relative to the city centers, the general layouts of their campuses, transportation, runways, indoor and outdoor facilities, hotels and other social areas.

Keywords: Winter Tourism, Tourism Structures, Ski Resorts, Mountain Hotels, Eastern Anatolia Region

Önerilen Atıf:

Subaşı, B. ve Özyıldırım, G., (2025). Doğu Anadolu Bölgesinde Kış Turizmi Potansiyelleri ve Yapıları: Erzurum Palandöken ve Van Abalı Örnekleri. *Journal of Academic Tourism Studies*, 6(2): 384-400.

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi 09.08.2025
Kabul Tarihi 25.12.2025

Sayı Editörü

Hacer ARSLAN KALAY

Sorumlu Yazar

Güler ÖZYILDIRAN
gulerozyildiran@hotmail.com

¹ Çalışma, 2025 IWACT (9th International West Asia Congress of Tourism Research) kongresinde aynı başlıkta özet metni yayımlanan sözlü bildiriden geliştirilerek yazılmıştır. Çalışma verileri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans Programında öğrenci Burak Subaşı'nın Dr. Öğr. Üyesi Güler Özyıldırım danışmanlığında yürütmekte olduğu tez araştırmasının bir bölümünden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Doğu Anadolu Bölgesi, dağlık yapısı, yoğun kar yağışı ve uzun kar örtülü gün sayısı ile kış turizmi için önemli potansiyeller barındırmaktadır. Bu kapsamda bölgenin en gelişmiş kentlerinden olan Erzurum ve Van, kış turizminde öne çıkması beklenen kentlerdendir. Ayrıca Gürer ve Eke'nin (2012) çalışmasında dağlık alanlarda kış turizminin ekonomik kalkınmadaki katkısını vurgulamaktadır. Sert iklim koşulları ve ulaşım sorunları nedeniyle dağlık bölgeler, tarım ve sanayi için çok elverişli olmadığından ekonomik gelişmişlik durumu çok kısıtlı kaynaklara dayanmaktadır. Erzurum ve Van için ekonomide hayvancılık ön plana çıkmaktadır. Ancak kış turizmi ekonomik gelişme için önemli bir kaynak sunabilmektedir. Ayrıca turizm, doğayı tahrip etmeden, çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik dikkate alınarak planlandığında, bölgenin tanınırlığını artıran, ulaşımdan eğitime farklı alanlarda da gelişmesini destekleyen bir ivme kazandırabilmektedir. Bu kapsamda, bu çalışmada Erzurum ve Van örnekleri kış turizm potansiyelleri ve yapıları ile ele alınmaktadır. Erzurum Palandöken Dağı örneği, Türkiye'nin ilk kış turizm tesislerinden biri olarak, Türkiye'nin dünyaca tanınır gelişmiş önemli merkezlerinden biridir. 2011 ve 2017 yıllarında düzenlenen uluslararası kış olimpiyatları (XXV Winter Universiade 2011 Erzurum ve European Youth Olympic Festival 2017 Erzurum) ile uluslararası tanınırlığı artmıştır. Diğer taraftan Van Artos Dağı örneği ise kış turizmine henüz 2011 yılında başlamış yeni bir örnektir. Bu çalışmada başta Türkiye'nin kış turizmindeki genel durumu ve önemli örneklerinin planlama ve yapılaşma süreci incelenecek, daha sonra aynı bölgede yer alan iki örnek, Erzurum ve Van, detaylı olarak ele alınacaktır. Ayrıca Van örneği için mevcut durumun geliştirilmesine yönelik öneriler de sunulacaktır.

2. YÖNTEM

Çalışmada ilk olarak, Türkiye'deki kış turizminin genel durumu, en önemli kış turizm merkezleri ve planlama ve gelişim süreçleri literatürden araştırılıp analiz edilmiştir. Çalışmada birinci yazar, Erzurum Palandöken örneğini, 2017 Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali ziyareti ve 2022 yılında kayak deneyimi, Van Abalı örneğini ise 2017'den 2025 yılına kadar kayak deneyimleri sırasında yerinde gözlemlemiştir. Çalışma, bu yerinde gözlem deneyimleri ile haritaların, ilgili kurumların ve tesislerin tanıtım bilgilerinin incelenmesi ve analizine dayanmaktadır. Türkiye'de kış turizmi planlamasının tarihçesi hakkında yapılan literatür taramasının ardından, Erzurum ve Van örneklerindeki kış turizmi alanları, kent merkezlerine göre konumları, yerleşkelerinin genel düzenleri, ulaşım, pistler, açık ve kapalı tesisler, oteller ve diğer sosyal alanlar, mimar bakış açısı ile ele alınmaktadır.

3. KIŞ TURİZMİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞİMİ

Kış turizmi, 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da ortaya çıkmış ve dünyaya yayılmaya başlamıştır. Başlangıçta, yazın sağlık amaçlı hizmet vermesi için yapılan dağ otelleri, demiryolu ulaşımının Alp Dağlarına kadar uzanması ile kışın da erişilebilir olmuş, kayak otellerine dönüşmüştür. Kayak sporundaki mekanikleşme ve kış olimpiyatlarının başlaması ile kış sporlarının tanınırlığı artmış ve 20. yüzyılın başında kış turizmi dünyanın en önemli turizm çeşitlerinden birine dönüşmüştür (Evren, 2023).

Kayak, Orta Asya'da dağlık kesimlerde yaşayan toplumlarda binlerce yıl ulaşım ve avcılık amacıyla kullanılmış ancak Anadolu'da 1914 Sarıkamış Harekâtı sonrasında kullanılmaya başlamıştır. Osmanlı Ordusunun karda hareket etme deneyimi ve becerisi olmadığı farkedilmiş ve kayaklı birlik kurulması kararlaştırılmıştır. Bunun için Avusturya'dan dört kayak hocası getirtilmiş ve yanlarına Erzurum'da yedek subaylık yapmakta olan Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve arkadaşı Cevat Dursunoğlu görevlendirilmiştir. Avusturyalı eğitimci geri döndükten sonra kayakçı birliğinin eğitimi işini asker olarak Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu sürdürmüştür (Duran, 2020). Mimarlık tarihimizde 1. ulusal mimarlık akımının önemli isimlerinden olan Koyunoğlu, Türkiye'de fotoğraf sanatına öncülük ettiği gibi kayağın Anadolu'da başlamasında da önemli bir rol üstlendiği

görülmektedir. Şekil 1’de kendi arşivinde yer alan kayak eğitmenliği fotoğraflarından biri gösterilmektedir.

Şekil 1. Erzurum’da yedek subaylığı sırasında kayak eğitmenliği yapan Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu (önde) ve kayak birliği, 1914-1919 arası (Cansız, 2025).

Cumhuriyet döneminde askeri olarak kayağın sürdürülmesi için 1927 yılında Isparta Eğridir Dağcılık Talimghahında kayak bölümleri oluşturulmuştur. 1930 yılında Alman beden eğitimi öğretmeni Ridel’in öncülüğünde Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ziraat Yüksek Mektebi’nde kayak faaliyetlerine başlanarak, kayak sporu sivilleşmiştir. 1933 yılında Galatasaray Lisesi’nden bir grup öğretmen Uludağ’da kayak sporunu başlatmıştır. Kayak sporunun Anadolu’ya yayılmasında Halkevleri önemli rol üstlenmiştir. 1933 yılında Bursa Halkevi Uludağ’da, Ankara Halkevi Elmadağ’da, Erzurum Halkevi Palandöken’de kayak faaliyetlerini başlatmıştır. 1936 yılında “Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu” kurulmuş ve Türkiye ilk defa kış olimpiyatlarına sporcu göndermiştir (Türkiye Kayak Federasyonu, 2025).

Kış turizmi, 1950-1980 döneminde Türkiye geneline yayılmaya başlamıştır, 1959 yılında Ankara Elmadağ, 1936 yılında Kayseri Erciyes, 1969 yılında Kars Sarıkamış ve Erzurum Palandöken kayak merkezleri açılmıştır. Günümüzde, Türkiye’de 37 ilde 51 kış turizm merkezi bulunmaktadır, 25 ilde de 53 proje/ öneri aşamasında olan merkez vardır (Evren, 2023).

4. KIŞ TURİZMİNİN PLANLAMASI VE YAPILARI

Türkiye’nin ilk kış turizm merkezi Bursa Uludağ’dır. Uludağ’a 1933 tarihinde bir otel ve bir de şose yol yapılması ile kış kayak sporu merkezi oluşmaya başlamıştır. Uludağ 1961 yılında Milli Park ilan edilmiştir ve koruma altına alınmıştır. 1963 Yılında cumhuriyetin 40. yıl kutlamaları kapsamında Türkiye’nin ilk teleferiği Uludağ’da inşa edilmiştir. Doruk noktasında İstanbul ve Marmara Denizi manzarasına sahip olması, eteklerinde sıcak su kaynakları ve kaplıcalar bulunması, dört mevsim faaliyetlere açık olması, Uludağ’ı sadece kış turizmi merkezi olmasının ötesine taşımaktadır. Türkiye’nin en köklü ve en popüler kayak mezkezi olma özelliğini halen sürdürmektedir.

Uludağ Kayak Merkezi’ndeki dağ otellerinden bazı örnekler Şekil 2’de gösterilmektedir. İlk örnekte yoğun kar yağışlı bölgelerde yaygın kullanılan dik çatılı ve çatı katlı bir örnek, ikinci örnekte üst katında havuz yer alan ve havuz çevresinde güneşlenme imkânı sunan cam çatılı bir örnek, üçüncü örnekte biraz daha standart ve sade yapı tasarımına sahip kamuya ait otellere bir örnek görülmektedir. Üçüncü örnekte bina kapısının taşıt yoluna kadar tünel şeklinde uzatılması ve bu tünelinin etrafının binaya kadar insan boyunu aşan yükseklikte karla kaplı olması dikkat çekicidir. Bu giriş tasarımı, yoğun kar yağışlarında yolun araçlarla hızla açılmasından sonra ayrıca bir çalışma olmadan otel girişinin sürekliliğini sağlamaktadır. Bu detay, özel sektöre ait örneklerde yer almazken, daha kısıtlı bütçe ve insan kaynağı ile işletilmekte olan kamu otelinde pratik bir çözüm sunmaktadır.

Şekil 2. Uludağ Kayak Merkezi otellerinden örnekler; a) dik çatılı bir örnek, b) üstünde havuz ve güneşlenme imkânı sunan cam çatılı bir örnek, c) kamuya ait otellerden bir örnek (Fotoğraflayan: G. Özyıldırım, 2002).

Zamanla Uludağ'da ziyaretçi sayısı, alan kullanımı ve yapılaşma artınca, doğal yaşamın korunması gündeme gelmiştir. 1985 Yılında "Uludağ Kayak Merkezi İmar Planı" yapılarak "1. Gelişim Bölgesi" olarak tanımlana oteller mevkiinde yapılaşma dondurulmuştur, "2. Gelişim Bölgesi" olarak belirlenen kesim de 1986 yılında "Turizm Merkezi" ilan edilmiştir. 2008 yılında Çevre Orman Bakanlığı tarafından "Uludağ Milli Parkı I. ve II. Gelişim Bölgeleri Peyzaj Planlama, Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması" düzenlenmiştir. Yarışmanın amacı şu şekilde belirtilmiştir;

- 1) Alanın gerçek sahibi olan canlıların ve yaşama alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için ekolojik çözüm,
- 2) Alanın ulusal ve uluslararası çekiciliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için estetik çizgi,
- 3) Alanın mevcut ve öneri kullanımları ile kullanıcı tatmininin sürdürülebilirliği için işlevsel yaklaşım,
- 4) Mevcut insan faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için ekonomik yaklaşım (Erten & Gündüz, 2011).

2023 Yılında 7432 sayılı "Uludağ Alanı Hakkında Kanun" yayımlanmış ve amacı "doğal ve turistik değerler açısından büyük öneme sahip Uludağ Alanının, doğal sit alanları ve diğer korunan alanlar ile birlikte jeolojik ve biyolojik varlıklar, su ve benzeri kaynak değerlerinin korunması, yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, planlanması, yönetilmesi ve denetlenmesi ile alanda yürütülen faaliyetlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek" olarak belirtilmiştir. Uludağ'da, bir yandan kış turizminde uluslararası standartlarda gelişimin sürdürülmesi, bir yandan da muhteşem doğanın korunması ve sürdürülmesi halen tartışılmakta olan önemli bir konudur. Geçmişten günümüze Uludağ'daki kullanım ve yapılaşma tecrübesi, Türkiye'de sonraki yeni kayak merkezleri planlama ve tasarımında dikkate alınması gereken önemli veriler sunabilmektedir.

Türkiye'de günümüzdeki kış turizm merkezlerinin mevcut sayısı 51, proje/öneri aşamasındakilerin sayısı da 53 olarak belirtilmektedir (Evren, 2023). Bu merkezlerden 10.000 metre ve üzeri pist uzunluğuna sahip, Türkiye'nin en faal kış turizm merkezleri aşağıdaki Tablo 1'de listelenmiştir. Evren (2023), dünyada kış turizminde öncü olan ülkelerde (Avusturya, İsviçre, Fransa, İtalya, ABD, Kanada vb.) popüler olan kış turizm merkezlerinin yüzlerce km'lik pistleri olduğunu söylemiştir. Bu açıdan Türkiye'deki mevcut kış turizm merkezlerinin uluslararası rekabet gücünün zayıf olduğunu belirtmiş, bunların arasında 100 km üzerinde pistleri ile rekabet gücü en yüksek olan yerin Kayseri Erciyes olduğuna işaret etmiştir.

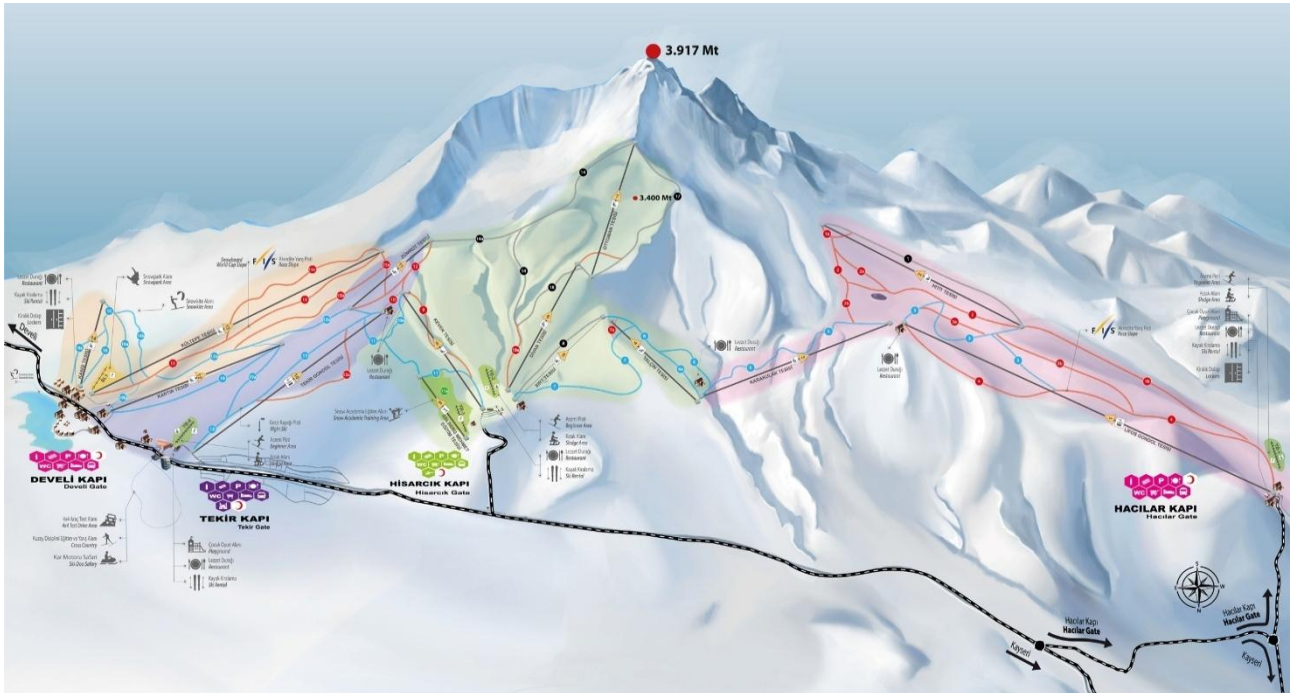
Tablo 1. Türkiye'de 20.000m ve üzeri piste sahip kış turizm merkezleri (Evren, 2023 verileri yazarlar tarafından yeniden tablolaştırılmıştır.)

	Kış Turizmi Merkezleri	Pist sayısı	Uzunluğu
1	Kayseri Erciyes	41 pist	112.000 m
2	Bolu Kartalkaya	25 pist	40.000 m
3	Bursa Uludağ	23 pist	35.000 m
4	Erzurum Konaklı	16 pist	33.100 m
5	Erzurum Palandöken	24 pist	28.000 m
6	Kars Sarıkamış	9 pist	25.000 m
7	Isparta Davraz	12 pist	23.500 m

8	Kocaeli Kartepe	14 pist	17.000 m
9	Denizli Nikfer/Bozdağ	9 pist	13.000 m
10	Sivas Yıldız Dağı	7 pist	12.000 m

Kayseri Erciyes, Türkiye’de kış turizm merkezinin planlı inşasına önemli bir örnektir. Erciyes’teki başlangıç durumunu, Cıngı (2021) şöyle tanımlamaktadır: “Erciyes’te kayak ve kış sporları, ilk dağ evinin yapıldığı 1947 yılından itibaren gelişigüzel ve günübirlik politikalarla ilerlemiş, konaklama, tesisleşme, pazarlama, yönetim gibi unsurlardan uzak, gecekondulaşma şeklinde düzensiz bir yapılaşmayla sadece Kayseri ve bölgedeki belli bir kesim insana hizmet veren bir durumda süregelmiştir”. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Erciyes’te dünya standardında bir “Kış Sporları ve Turizm Merkezi” oluşturmak için 2005 yılında “Erciyes Master Planı” çalışması başlatmıştır. Bu çalışmalar (fizibilite çalışmaları, projelendirme ve uygulama), alanında deneyimli olan, Alpler’de birçok kayak merkezi oluşumunda yer almış Avusturyalı danışmanlar ile yürütülmüştür (Cıngı, 2021; ATC Consultants, 2025).

Erciyes Master Planı kapsamında, daha önceden tek bir alana sıkışmış yetersiz eski mekanik tesisler kaldırılmıştır. Erciyes’in eteklerinde dört farklı giriş noktası (Develi Kapı, Tekir Kapı, Hisarcık Kapı ve Hacılar Kapı) oluşturulmuştur (Şekil 3). Birbirine entegre onlarca pist tasarlanarak, dağın her tarafında kayak yapma seçeneği sunan bir planlama yapılmıştır (Cıngı, 2021). Tüm girişlerde, ziyaretçiler için otopark, danışma ofisleri, yeme içme mekanları, dükkanlar, çocuk oyun alanları gibi sosyal alanlar tasarlanmıştır. Erciyes’in kış turizmi ile sınırlı kalmayıp, dört mevsim faaliyet yapması düşünülmüş ve dağcılık, yaz sporları, doğa aktiviteleri gibi faaliyetler de planda yer almıştır. Kayak faaliyetleri için teleferiklerin kurulması, pistlerin yapılması yanında suni karlama sistemi de düşünülmüştür. Ayrıca, turizm bölgesi için gerekli kamulaştırma, yol genişletme ve iyileştirme çalışmaları, temiz ve kirli su, doğal gaz hattı döşenmesi gibi altyapı konuları da plana dahil edilmiştir. Bu planlamalar dahilinde “Erciyes Kayak Merkezi” inşaatlarının ilk etabı 2011 yılında tamamlanmış ve hizmet vermeye başlamıştır. Avusturyalı danışmanlık firmasından alınan hizmet sadece master plan ile sınırlı kalmamış, Alpler’deki dağ yönetim modelinin (DMO, *destination management organisation*) aktarılmasına da destek olmuştur. Bu amaçla Türkiye’deki ilk ve tek dağ yönetim şirketi olan “Kayseri Erciyes A.Ş.” kurulmuştur. Bu modelde, kayak pistlerinin hazırlanması, güvenlik tedbirlerini alınması, suni kar üretimi gibi kayak faaliyetleri yanında, yaz faaliyetleri ve sportif faaliyetler gibi dağdaki tüm faaliyetler tek bir yerden yönetilmektedir (Cıngı, 2021).

Şekil 3. Erciyes kayak haritası (kaynak: <https://www.kayserierciyes.com.tr/kayak-haritasi>).

Erciyes örneğinde, doğaçlama yapılan ve zamanla gelişi güzel büyüyen bir kış turizmi merkezi yerine, en başından işin uzmanları ile uzun bir planlama süreci (fizibilite çalışmaları, doğru yer seçimi, altyapı, yapılaşma, teknik donanım vb.) ve ardından planlamaya uygun etap etap yapım süreci ve en sonunda da yine bu alanda geliştirilmiş yönetim ve işletme süreci uygulandığı görülmektedir. Bu açıdan mevcut dağın en verimli kullanımı, kaynakların ve doğanın korunması, belirsizliklere ve risklere karşı (beklenen kar yağmamasına karşılık suni kar sistemi vb.) tedbirlerin önceden alınması, uygun dağ yönetim modelinin oluşturulması gibi unsurlar, master plan ile en başından planladığı için Erciyes'i, dünya standartlarını yakalama konusunda, Türkiye'deki diğer kış turizm merkezlerinden öne çıkarmaktadır.

5. ERZURUM - PALANDÖKEN

Erzurum, yüksek ve eğimli topoğrafyası, sert karasal iklimi ve yılın yaklaşık beş ayı kar yağışlı olması ile önemli kış kentlerinden biridir. Bu özellikleri ile, şehrin güneyinde yer alan Palandöken Dağı, kış turizmi açısından Türkiye'nin önemli yerlerindendir. Türkiye'de ilk kayak eğitimi faaliyetleri, 1914 Sarıkamış Harekatı için kayaklı birlik kurulması için Erzurum'da başlamıştır. Cumhuriyet döneminde kayak sporlarının sivilleşip Anadolu'da yaygınlaşması halkevlerinin öncülüğünde başlamış, bu kapsamda 1933 yılında Erzurum Halkevi de Palandöken Dağı'nda ilk kayak faaliyetlerini başlatmıştır.

1972 Yılında gelindiğinde, Palandöken Dağı'nda 3300 m uzunluğunda tek oturaklı bir telesiyej tesisi ve inşaatı yarım kalmış bir kayakevi bulunmaktadır. Kayak Federasyonu'nun ve Erzurum Valiliği'nin öncülüğünde kayak evi yaklaşık 40-50 yataklı olarak 1972 yarıyıl tatili döneminde tamamlanıp "Kayak Temel Eğitim Kampı" ile açılmıştır (EJDER3200, 2021). Sonrasında Türkiye'de Palandöken dahil altı önemli dağ (Erzurum Palandöken Dağları, Bursa Uludağ, Bolu Kartalkaya, Kayseri Erciyes Dağı, Kars Sarıkamış ve Isparta Davraz Dağı) öncelikli kayak merkezleri olarak belirlemiş ve Turizm Bakanlığı Planlama ve Yatırım Programı'nda yer almıştır. Bunun üzerine, Turizm Bakanlığı'nda, "Kaplıca ve Dağ Turizmi Planlama Grup Başkanlığı" tarafından 1976 yılında Palandöken Dağları üzerinde çalışmalar başlatılmış, üç yıl süren çalışmalar sonucunda beş ayrı kayak alanı tespit edilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı 1991 yılında Erzurum'da "Kış Turizm Master Planı" hazırlamıştır. Bu planla, Türkiye'de kış turizm kompleksini master planla projelendirilen ilk şehir Erzurum olmuştur (ETSO, 2023). Bu plan kapsamında, Palandöken dağının, kuzey eteklerinde üç önemli kayak merkezi sahası tespit edilmiştir; Erzurum Boğazı, Konaklı ve Gezi Yayalası. Erzurum Boğazı'nda "Palandöken Kayak Merkezi" inşa edilmiştir. Merkezin, kayak için uygun kaliteli toz kara sahip olduğu, ortalama kar kalınlığı 2 m. olduğu, Kasım ayından Nisan ayına kadar, yılda yaklaşık 150 gün kayak yapma imkânı ile Türkiye'nin en uzun kayak sezonuna sahip merkez olduğu belirtilmektedir (ETSO, 2023).

Erzurum'da sivil havacılık 1993 yılında başlamıştır. Şehir merkezinin kuzeydoğusunda yer alan havalimanı kayak merkezine 10 km mesafededir. Palandöken Kayak merkezi şehir merkezinin 4 km güneyinde yer almaktadır, toplu taşıma ile ulaşılabilir (Şekil 4 ve 5). Bu özelliği ile yurtiçinden ve yurtdışında gelecek turisler için kolay erişilebilirlik sunmaktadır. İklim ve topoğrafya özellikleri yanında, ulaşım kolaylığı, pistleri, konaklama tesisleri ve mekanik donanımları ile günümüzde de Türkiye'nin en önemli kış turizm merkezlerinden biridir (ETSO, 2023).

1993 yılı sonrasında Erzurum Palandöken Dağları "Turizm Merkezi" ilan edilerek, özel kredi ve teşvikler ile desteklenmiş ve turizm yatırımlarında artış başlamıştır (EJDER3200, 2021). Bu aşamadaki öncü ilk yatırımlar şöyledir: Erzurum Valiliği tarafından yaptırılan eski telesiyej tesisi ara istasyonundaki kafeterya ve butik otel, 400 yataklı özel Dedeman Otel'i'ne dönüştürülmüştür. Mevcut pistlere, ikinci el, ithal ve aktarma mekanik tesisler ile yeni telesiyej tesisleri kurulmuştur.

Erzurum'da 2011 yılında, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi öncülüğünde, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Belediye ve Atatürk Üniversitesi ev sahipliğinde, Türkiye Kayak Federasyonu ve Türk

Kayak Vakfının teknik katılım ve yönetimi ile önemli bir uluslararası etkinlik düzenlenmiştir. “Erzurum 2011 Winter Universiade” adıyla düzenlenen bu etkinlik, Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları’nın 25.sidir. 27 Ocak ve 6 Şubat 2011 tarihleri arasında 57 ülkeden 3500 sporcunun katıldığı etkinlik, Erzurum Palandöken kış turizmi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu etkinlik hazırlığı için yapılan yatırımlar ve etkinlik ile dünya çapında tanınırlığın artması, Erzurum Palandöken kış turizmine ivme kazandırmıştır.

Şekil 4. Palandöken Kayak Merkezi’nin Kent merkezine göre konumu (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

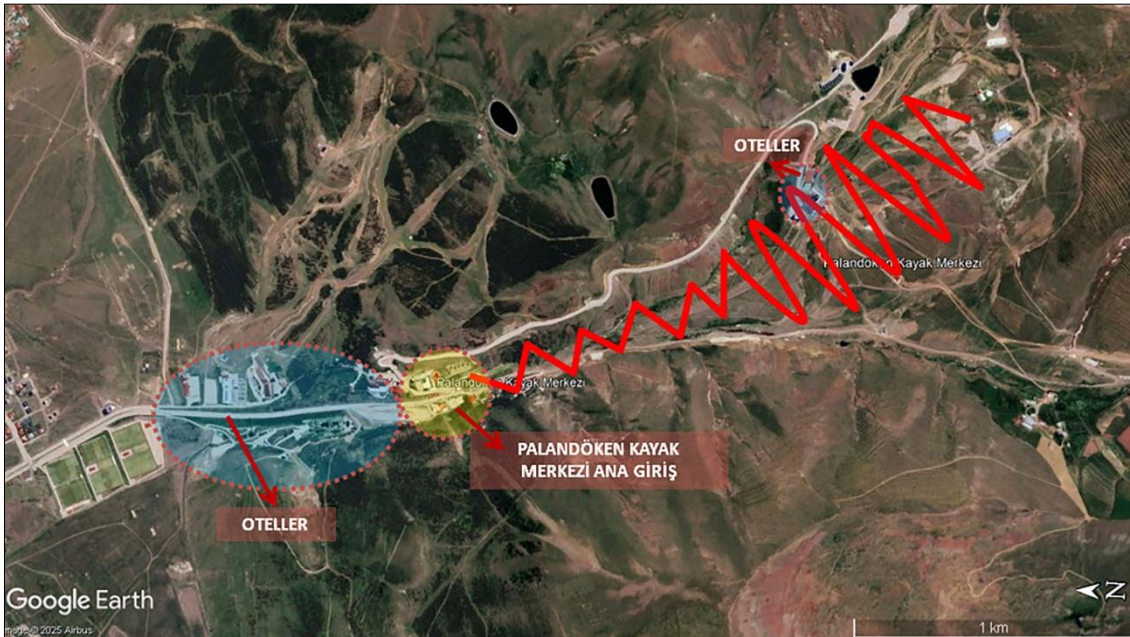
Şekil 5. Palandöken Kayak Merkezi’nin Kent merkezine göre konumu (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

1992 yılındaki “Erzurum Palandöken Kış Sporları ve Turizm Maste Plan Çalışması” doğrultusunda tespit edilen kayak merkezlerinden, uzun yıllar sadece Erzurum (Hınıs) Boğazı mevki olarak adlandırılan Palandöken Kayak Merkezi hizmet vermiştir. “Erzurum 2011 Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları” hazırlık aşamalarında, master plan yeniden gündeme gelmiş,

Merkezi ana girişinin alt kotunda oteller bölgesinde bulunmaktadır. Bir grup otel de ana giriş ile Ejder Tepesi zirvesi arasında bir bölgede daha yüksek bir kottaki bir bölgede konumlanmıştır (Şekil 7 ve 8). Alt kottaki oteller bölgesinden gelen ziyaretçiler isterlerse kayak ekipmanları ile birlikte açık kabin teleferik ile ana kapıdan (Şekil 9'daki 1b olarak işaretli kapıdan) giriş yaparak kolay kayak pistlerine ulaşmaktadır, teleferik vd. araçlar (Şekil 10) ile daha zorlu pistlere geçebilmektedir. Diğer ziyaretçiler ise ana kapının farklı noktasından (Şekil 9'daki 1a olarak işaretli kapıdan) giriş yapıp kayak ekipman kiralama birimine ulaşp, ekipmanlarını edinerek aynı pistlere ulaşmaktadır. Daha yüksek rakımda olmayı tercih eden, kayak merkezinin içinde olup zorlu pistlere daha kolay erişim sağlamak isteyen ziyaretçiler ise üst rakımdaki oteller bölgesini tercih edebilmektedir. En profesyonel sporcular ise gondol lift ile Ejder Tepesi zirve noktasına ulaşp, zorlu pistlerden kayarak inmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

Şekil 8. Pist - Etaplar (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

Şekil 9. Palandöken Kayak Merkezi ana girişi (kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/somestirin-ilk-gununde-kayakseverler-en-fazla-karin-oldugu-palandokene-akin-etti/0> adresinden alınan görsel üzerine yazarlar tarafından işaretlenmiştir.)

Şekil 10. Palandöken mekanik donanımlarına örnekler (Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/palandoken-kayak-merkezinde-hafta-sonu-yogunlugu-yasandi/3085044>)

2016 yılında da Palandöken ve Konaklı Kayak Merkezlerini, Erzurum Büyük Şehir Belediyesi Özelleştirme İdaresi'nden satın alarak, EDJER 3200 adıyla tek isim altında birleştirmiştir ve belediyenin Ejder Kayak Merkezleri A.Ş. adında bir şirketi ile yönetilmektedir. 2011 Yılından sonra merkezde çeşitli uluslararası kış sporu etkinlikleri devam etmiştir. Son olarak, 1993 yılından beri iki yılda bir dünyanın çeşitli ülkelerinde düzenlenmekte olan Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali (EYOF, European Youth Olympic Festival) 2017 yılında 13.sünü Erzurum Palandöken evsahipliğinde gerçekleştirmiştir. Yukarıda bahsedilen tüm bu tesisler ve yapılar, Erzurum Palandöken'de yıllar içinde planlar dahilinde gelişen, 2011 uluslararası etkinliğiyle ivme kazanan, kış turizminde dünya standartlarını yakalamak için yapılan planlama ve imar çalışmalarının ürünleridir. Planlamalar dahilinde gelişme çalışmalarını sürdürmektedir.

6. VAN - ABALI

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yüksek karlı dağlara sahip ve yılın önemli bir bölümünü kar örtülü geçiren en büyük iki şehri Erzurum ve Van'dır. Her iki şehir de kış turizmi açısından önemli potansiyeller barındırmaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi Erzurum, Türkiye'de kayak eğitiminin başladığı yer olmuş ve cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren en önemli kayak merkezlerinden biri kabul edilmiş, Türkiye'de bu konuda yatırımlardan en öncelik verilen altı kayak merkezinden biri olmuştur. Ancak Van'da ilk kayak turizmi, 2011 yılında Van Abalı Kayak Merkezi'nin açılması ile başlayabilmiştir.

Van Gölü çevresinde Türkiye'nin en yüksek dağları arasında yer alan önemli dağlar bulunmaktadır. Van Gölü'nün kuzeyinde Bitlis ili sınırlarında yer alan Süphan Dağı 4058 m yüksekliği ile Türkiye'nin en büyük üçüncü dağıdır. Van Gölü'nün batısında, Bitlis ili sınırlarında yer alan Nemrut Dağı, 2948 m yüksekliğe sahiptir, zirvesinde çapı yaklaşık 6 km olan daire şekilli bir kardela bulunmaktadır ve batısında göl bulunmaktadır. Van Gölü'nün güneyinde Van ili Gevaş ilçesi sınırlarında bulunan Artos Dağı ise Toros Dağlarının doğu uzantısı olarak kabul edilmektedir 3550 m yüksekliğindedir (3125 m yükseliğindeki Palandöken Dağından yüksek). Her üç dağ da stratovolkan (kompozit volkan) yapısındadır.

Van'da kayak merkezi için Artos Dağı'nın Van Gölüne bakan yamaçları yer olarak seçilmiştir (Şekil 11 & 12). İsmi Gevaş ilçesinin Abalı Mahallesinden almıştır. Henüz 2011 yılında açılan merkez hakkında literatürde çok fazla yazılı bilgi yer almamaktadır. Van Büyükşehir Belediyesi (2025) ve İpekyolu Belediyesi (2025) web sayfalarından Abalı Kayak Merkezi hakkında birer paragraflık çok kısa tanıtım yazısı yer almaktadır. Her iki yazıda da Van'ın, kar kalınlığı, kar kalitesi ve pist uzunluğu ile sayılı kayak merkezlerinden olduğu, yeni yatırımlarla ve tamamlanacak tesisler ile dünyanın sayılı kayak merkezlerinden olabileceği belirtilmiştir. Türk ve Öztürk Kurtaslan (2022) Van Gölü çevresinin turizm potansiyeli inceledikleri çalışmalarında ise Van'ın dağlık, yüksek ve uzun süre karlı olması nedeniyle kış turizmi için oldukça elverişli olduğunu vurgulamıştır. Van Gölü Ekspresinin de eşsiz kış manzaraları eşliğinde demiryolu ulaşımı sağlayarak, Van'ın kış turizmini destekleyebileceğini belirtmiştir.

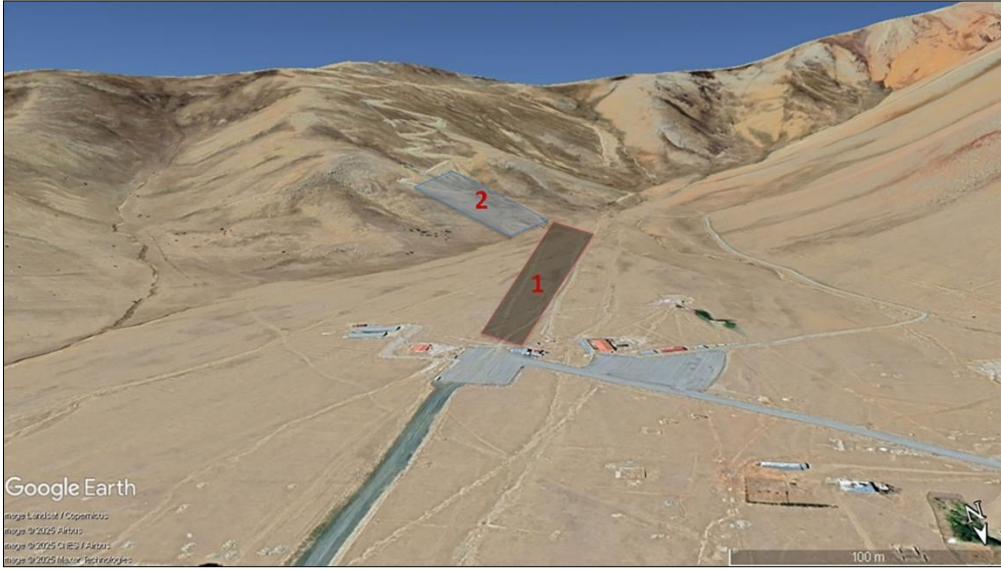
Abalı Kayak Tesisi birincisi kolay, ikincisi zor olmak üzere iki etapta oluşmaktadır (Şekil 13). İkinci etapta 1200 m, birinci etapta 1300 m. ve acemi kayakçılar için yapılan 250 m. uzunluğunda olmak üzere toplamda 3 pist mevcuttur (İpekyolu Belediyesi, 2025). Pistlerde kayak ve snowboard yapılmaktadır. Artos Dağından başlayan parkurdan inerken, kayak merkezi, kuzeyde Van Gölü, Akdamar Adası ve Süphan Dağı manzarası sunmaktadır (Van Valiliği, 2025). Pistlerin üst bölgelerine çıkış için 1200 m'lik telesiyej hattı bulunmaktadır (Şekil 14), 5000 m'lik telesiyej hattının inşasına da başlanmıştır (Van İl Kütür Turizm Müdürlüğü, 2025). Kayak merkezinde, pistlerin başlama noktasında, giriş, Kayak Merkezine ait yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar, işletme yönetimine ait ofisler ve depolar, kayak ekipman kiralama bölümü ve bir kafeteryadan oluşmaktadır ve büyük bir açık otopark bulunmaktadır (Şekil 15).

Şekil 11. Van Abalı Kayak Merkezi'nin Kent merkezine göre konumu (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

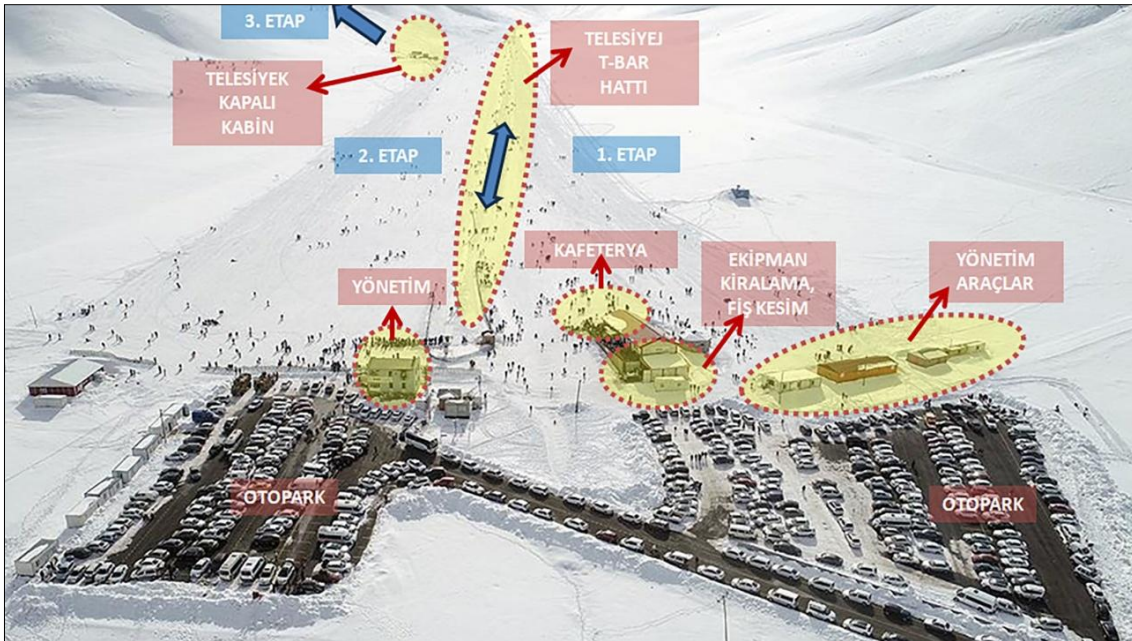
Şekil 12. Van Abalı Kayak Merkezi'nin Van Gölü'ne göre konumu (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

Şekil 13. Van Abalı Kayak Merkezi'nin pist ve etapları (Googleearth, 2025, haritası üzerine yazarlar tarafından işaretler eklenmiştir).

Şekil 14. Van Abalı Kayak Merkezi, 1. Etap başlangıç seviyesi, Telesiyej T Bar görseli (kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/abali-kayak-merkezi-50-bin-kayakseveri-agirladi/3149684>)

Şekil 15. Van Abalı Kayak Merkezi, Abalı Kaya Merkezi 1-2 etap ve otopark görseli (kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/van-bir-ayda-20-bin-kayakseveri-agirladi-/1390077> görseli üzerine yazarlar tarafından işaretlenmiştir.)

Abalı Kayal Merkezi hakkında literatürde yer alan en kapsamlı çalışma Aydın ve Alaeddinoğlu'nun 2020 yılında Van Abalı ve Bitlis Nemrut kayak merkezlerinin yer seçim kararlarını inceledikleri çalışmadır. Aydın'ın Alaeddinoğlu danışmanlığında 2016 yılında tamamladığı Van ve Bitlis illerinde kış turizmi potansiyellerin incelediği yüksekisans tezinin bir bölümünden geliştirilerek hazırlanmıştır. Çalışmada, her iki kayak merkezine sezonu zamanında üç yıl boyunca gidilmiş, bu merkezlerdeki kayak eğitmenleri ve işletme sahipleri ile görüşmeler yapılmış, gelen ziyaretçilere de anket yapılmıştır. Çalışma sonunda her iki merkezin de yer seçim kararlarının yanlış olduğu tespit edilmiştir. Her iki dağ da Van Gölü çevresinde kış turizmi için önemli potansiyeller barındırmaktadır ancak yapılan çalışmada bu dağlarda yanlış konumlarda yer seçimi yapıldığı belirtilmektedir. Bu dağların yüksek ve uzun süre karla kaplı olması büyük avantaj iken seçilen konumun güneşin eritici etkisinden ve rüzgarın karı savurucu etkisinden uzak bir yerde seçim yapılması gerektiği, bu yapılamadığı için karın kayak için uygun olan toz kar yerine altı sulanmış olduğu, rüzgarın karı savurmasıyla istenilen homojen yükseklikteki sıkışmış kar kalınlığı elde etmenin zorluğu vurgulanmıştır. Ayrıca özellikle Nemrut örneğinde vurgulanan rüzgarın, buradaki mekanik tesislerin ve yapıların çatılarında da sık sık onarım gerektiren hasara yol açtığı belirtilmiştir (Aydın & Alaeddinoğlu, 2020). Abalı örneğinde kent merkezinden ulaşım için bir toplu taşıma sistemi olmadığı, ziyaretçilerin kendi özel araçları ile ulaştıkları belirtilmiştir. Bu noktada, il dışından ve yurtdışından ziyaretçilerin havayolu veya demiryolu üzerinden geleceği düşünüldüğünde, il merkezinden ulaşım için de düzenli bir toplu taşıma sistemi gerekmektedir.

Aydın ve Alaeddinoğlu'nun (2020) çalışmasında, merkezdeki kayak eğitmenleri ve işletme sahipleri ile yapılan görüşmelerde yer seçim kararının acele alındığı, kapsamlı bir araştırma yapılmadığı, dağın farklı kesimlerinde kayak tesisi için daha uygun alanlar olduğu belirtilmiştir. Karın en çok yağdığı dönemde alınan yer seçim kararında, 2. pistte kar kalınlığı yüksekken, sonraki yıllarda aynı kar kalınlığına ulaşılamadığı, pistin altında da yeterli kar kalınlığı olmadığında kayak sırasında kazalara neden olabilecek pütürlü kayalık yapı olduğu aktarılmıştır. Merkezde kayak için karlı gün sayısının az ve yılın hangi döneminde olacağı da belirsiz olduğu vurgulanmış, bu durumun dışarıdan gelecek ziyaretçilerin ve turistik turların önceden plan yapmasına fırsat vermediği, ancak Van'dan ziyaretçiler için erişilebilir hale getirdiği vurgulanmıştır. İklim değişikliğinin de getirdiği yağış azalması ile bazı yıllarda da kayak merkezinin hiç açılmadığı vurgulanmıştır.

Aydın ve Alaeddinoğlu'nun (2020) çalışmasında, ziyaretçilerle yapılan ankette memnuniyet düzeyinin yüksek çıktığı belirtilmiştir. Ancak ziyaretçilerin büyük ölçüde Van'dan geldiği, büyük bir çoğunluğunun amatör kayakçı olduğu hatta bir kısmının yalnızca piknik amaçlı kayak merkezine çıktığı vurgulanmış, bu sonucun yurtiçi ve yurtdışından profesyonel kayakçıların ziyaret ettiği diğer kayak merkezleri ile kıyaslamak için yeterli olmadığı belirtilmiştir. Kayak Merkezinde yeni yapılaşmalara geçilmeden, yerinin değiştirilmesi gerektiği, alanında uzman kişilerle uygun yeni yer tespiti yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmalarının sonunda da Artos Dağının Van Gölü'ne bakan kuzey kesiminde, Akdamar Adasına yakın noktada bir bölge yeni kayak merkezi için öneri olarak sunulmuştur. Bu alanın, kayak merkezindeki karın güney güneşi ve rüzgardan etkilenmesinin az olduğu, şehir merkezinden ve Van Bitlis karayolundan ulaşımın kolay olduğu, Van'ın en önemli doğal ve tarihi turizm bölgelerinden biri olan Akdamar Adası ile yakın olmasının da kış turizmini destekleyeceği belirtilmiştir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Doğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'in en dağlık ve en çok kar yağışlı bölgesi olarak kış turizmi potansiyelleri yüksektir. Bölgenin yoğun kar yağışlı illerinden en gelişmiş iki kenti Erzurum ve Van'dır. Bu açıdan, her iki kentte dünya çapındaki iyi örnekleri ile rekabet edebilecek coğrafi ve kültürel özelliklere sahiptir. Erzurum, Türkiye'de kayak eğitiminin ilk başladığı kenttir ve cumhuriyetin ilk yıllarında yatırımlarda öncelik verilen en önemli altı kayak merkezinden biri olmuştur. 1991 yılında Palandöken dağı için master plan oluşturulması, 2011 yılındaki uluslararası etkinlik ile planların yeniden gözden geçirilip, planlar doğrultusunda büyüme göstermesi,

Erzurum'u Türkiye'nin dünyaca tanınır önde gelen kış turizmi merkezlerinden biri yapmıştır ve planlı olarak gelişmesini sürdürmektedir.

Yazının başında Türkiye'nin ilk kış turizm merkezi olarak incelenen Bursa Uludağ örneğinde, zaman içerisinde etap etap planlanarak büyüyen ve bu büyüme sırasında doğanın korunması için de tedbirler alınmaya çalışılan bir gelişim süreci görülmektedir. Kayseri Erciyes örneğinde, 2005 yılında tüm bir dağından bu alanda uzman bir yurtdışı danışmanlık şirketi rehberliğinde en baştan planladığı, eski tesislerin yıkılarak, bu plan doğrultusunda dünya çapında bütüncül bir planlamanın izlendiği ve dünyadaki iyi örnekler ile rekabet edebilir pistlere sahip olduğu görülmektedir. Her üç örnek de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yatırımlarda öncelik verilen altı kayak merkezi arasındadır.

Kış turizmi için önemli coğrafi özellikleri taşıyan Van'da ise ilk kayak merkezi, diğerlerine göre geç bir tarihte, 2011 yılında yapılabilmektedir. Aydın ve Alaeddinoğlu'nun (2020) çalışmasından, Van'daki kayak merkezinin yapım aşamasında kapsamlı bir yer seçim araştırması ve master plan çalışması olmadığı anlaşılmaktadır. Uludağ örneğinde, zaman içerisinde elde edilen tecrübelerle deneyerek ve doğayı korumak üzere yapılan planlama örnekleri, Kayseri ve Erzurum örnekleri içerisinde ise yıllar öncesine dayanan kapsamlı planlamalar ve bunların doğrultusunda etap etap yapılan inşa örnekleri görülmektedir. Bu noktada Van Artos Dağı için de en öncelikle kapsamlı bir kış turizmi master plan çalışması yapılması, bu planlama aşamasında yurtdışında veya yurtiçinde nitelikli benzer tesislerin planlama sürecinde yer almış uzmanlardan destek alınması gerekmektedir. Planlamada öncelikli konu, Artos Dağının coğrafi yapısının hangi kış sporları için uygun olduğunun tespiti, başta pistler olmak üzere ilgili mekanik donanım, sosyal tesisler ve konaklama birimlerinin hangi bölgelere yapılacağı, ne kadar sürede büyüyeceği ve hangi etaplarda yapılacağı üzerine olmalıdır. Tesisin toplu taşıma ile Van kent merkezinden, Van Havalimanı'ndan ve Van Gölü Ekspres'in son durağı olan Tatvan Garı'ndan toplu taşıma ile ulaşım altyapısı da düzenlenmelidir. Kış sporlarında ulusal ve uluslararası planlı etkinliklere ev sahipliği yapabilmesi için kar yağışının beklenen düzeyde olmadığı dönemler için Erciyes örneğindeki gibi suni karlama sistemleri araştırılmalıdır. Ayrıca yatırım yapılan tesislerin kar dönemi dışında atıl kalmaması için Erciyes ve Palandöken örneklerindeki gibi 12 ay hizmet verebilecek etkinlikler de (yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, tırmanış vb.) düşünülmelidir. Bu süreçte Uludağ örneğindeki tecrübeler dikkate alınarak doğanın tahribatını önleyecek tedbirler önceden planlanmalıdır. Ayrıca Kayseri örneğinde yurtdışı ziyaretçiler için tercih edilir kayak merkezi olabilmek için Kapadokya turları ile kayak turizminin birleştirilmesi gibi, başta Akdamar Adası olmak üzere Van'ın doğal ve tarihi turizmini içine alan turlara kayak paketleri eklenmesi seçeneği düşünülebilir.

Van Gölü çevresinde üç tane önemli yüksek karlı dağ varken ve Van'ın tüm bu kış turizm potansiyellerine rağmen ve cumhuriyetin ilk yıllarında tespit edilen öncelikli altı kayak merkezi arasına neden Van'ın dahil olmadığı düşündürücüdür. Bu noktada Özyıldırım'ın (2022) çalışmasında, cumhuriyetin ilk yıllarında üniversite merkezi olarak düşünülen ilk üç kentten biri Van iken, neden 1982 yılında kadar geciktiğine dair tespitleri ile benzerlik düşünülebilir. Üniversite için ilk yerlerden biri Van iken, doğuda başta Erzurum, sonra doğu ve güneydoğudan diğer illerde üniversite kurulmuş, Van'da üniversite kuruluşu 1982 yılına kadar beklemiştir. Bunun en temel sebeplerinden biri 1970'li yıllara kadar Van merkeze ulaşım sorununun çözülmemiş olmasıdır. Doğusunda İran sınırı, batısında Van Gölü yer alan Van kenti, Van Gölünü çevreleyen dağlık arazi nedeniyle 1960'lı yıllara kadar düzgün karayoluna kavuşamamıştır. Ulaşımı uzun yıllar Van Gölü üzerinden, Van Gölü'nün kıyısından günlerce dolanarak karşı kıyıya ulaşan küçük deniz taşıtları ile sağlamıştır. 1960'lı yıllarda düzgün karayoluna kavuşmuş, Tatvan Garı'nın yapımı ile karşı kıyıya kadar düzgün demiryolu ulaşmış, 1970'li yıllarda da Van Garı'nın inşası ile feribot üzerinden sadece yük vagonları için olsa da kesintisiz demiryolu ulaşımı sağlanmıştır. Turizm için en öncelikli konulardan biri olan ulaşım sorunu 1970'lerde çözülebilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin en önemli kayak merkezlerinin tespit edildiği ve öncelikli yatırım programlarına alındığı dönemde Van gibi önemli bir kış kentinin neden dahil olamadığını açıklayabilmektedir. Bundan sonraki süreçte, diğer altı büyük kayak merkezinin ve yurtdışı örneklerinin tecrübelerinden istifade edilerek, Van Artos

dağı için kapsamlı bir kış turizmi planlaması yapılması ve etaplar halinde planlamalar doğrultusunda gelişiminin sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- ATC Consultants (2025). Turkey: Masterplan for sustainable winter tourism on Erciyes Mountain, Kayseri. <http://atc-consultants.com/projects/asia/item/132-turkey-masterplan-for-sustainable-winter-tourism-on-erciyes-mountain-kayseri>
- Aydın, B. (2016). Van ve Bitlis İllerinde Kış Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi yüksek lisans tezi.
- Aydın, B. & Alaeddinoğlu, F. (2020). Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri. *Journal of Academic Studies*, 1(1), 59-83.
- Cansız, A. U. (2025). Maceraperest Bir Mimarın Fotoğrafhanesi: Arif Hikmet Koyunoğlu 1893-1982. *Arkitera*. <https://www.arkitera.com/etkinlik/maceraperest-bir-mimar-in-fotografhanesi-arif-hikmet-koyunoglu-1893-1982/>
- Cıngı, M. C. (2021). Destinasyonlarda Kış Turizminin Geliştirilmesinde Kış Sporları ve Turizm Merkezlerinin Önemi: Erciyes Kış Sporları ve Turizm Merkezine Yönelik Bir Değerlendirme. *Erciyes Akademi*, 35(4), 134-1337.
- Duran, R. (2020). Arif Hikmet Koyunoğlu (1889-1982): Mimar ve fotoğrafçı. *Atatürk Ansiklopedisi*. [https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/870/Arif-Hikmet-Koyuno%C4%9Flu-\(1889-1982\)](https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/870/Arif-Hikmet-Koyuno%C4%9Flu-(1889-1982))
- EJDER3200 (2021). Palandöken Planlama ve Yatırım Süreci. <https://www.ejder3200.com/Main/BlogDetay/23/PALANDOKEN-PLANLAMA-VE-YATIRIM-SURECI->
- Erciyes Kayak Merkezi (2025). *Erciyes kayak Merkezi Kış & Yaz Dağ Aktiviteleri Kataloğu*. <https://www.kayserierciyes.com.tr/kataloglar>
- Erten, S. & Gündüz, S. (2011). Peyzaj Planlama ve Kentsel Tasarımda Koruma-Kullanma için Yeni Bir Sistem Yaklaşımı Önerisi: Uludağ Milli Parkı ve "Rejenerasyon". *Megaron*, 6(2), 109-122.
- ETSO (2023). Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası 2023-2026 Stratejik Plan.
- Evren, S. (2023). Bir Cumhuriyet Projesi Olarak Türkiye’de Kış Turizmi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, (Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Turizmi Özel Sayısı – 1923 – 2023), 34(3), 163-175.
- Gürer, N. & Eke, F. (2012). Dağlık Alanlarda Turizm ve Ekonomik Kalkınma İlişkisinin Sürdürülebilirlik Göstergeleri ile İrdelenmesinde Bir Yöntem Önerisi; Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(1), 125-133.
- KUDAKA (2018). *Erzurum Kış Turizmi Değerlendirme Raporu*, Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/e4520-erzurum-kis-turizmi-degerlendirme-raporu.pdf>
- Özyıldırım, G. (2022). Geçmişten Günümüze Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yerleşkesi ve Yapılarının Mimari Gelişimi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 58, 190-217.
- Subaşı, B. & Özyıldırım, G. (2025). Doğu Anadolu Bölgesinde Kış Turizmi Potansiyelleri ve Yapıları: Erzurum Palandöken ve Van Abalı Örnekleri. *IWACT 9th International West Asia Congress of Tourism Research, Abstract Book*, 252-253.
- Türk, F. N. & Öztürk Kurtaslan, B. (2022). Van Gölü Çevresinin Turizm ve Rekreatif Kullanım Açısından İncelenmesi. *International Conference on Sustainable Cities and Urban Landscapes (ICSULA 2022)*, Konya, 455-477.
- Türkiye Kayak Federasyonu (2025). Tarihçe. <https://tkf.org.tr/tarihce/>
- Türkiye Kültür Portalı (2025). Kar Kayağı - Gevaş Abalı Kayak Merkezi - Van. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/van/turizmaktiviteleri/gevas-abali-kayak-merkezi>
- Van Büyükşehir Belediyesi (2025). Abalı Kayak Merkezi. <https://van.bel.tr/Syf/abali-kayak-merkezi.html>

Van İpekyolu Belediyesi (2025). Abalı Kayak Tesisleri. <https://kentrehberi.ipekyolu.bel.tr/gezilecek-yerler/dogal-alanlar/abali-kayak-tesisleri/43>